

Sverker Oredsson *Oslodeklarationens ord lika viktiga idag!*

Peter Pulzer

Gammal och ny antisemitism: Bara anti-Sharon eller något mer?

Wolfgang Benz *Antisemitism utan antisemiter?*

Oslodeklarationens ord lika viktiga i dag

Det är tråkigt att vår kommitté behövs, men det är mycket klart att den är behövlig.

Vi kan gå till det dokument, som utgör en grund för kommitténs verksamhet,

Nansenkommitténs Oslodeklaration från 1983. Där sägs bland annat:

”Nu, 38 år efter Hitler-regimens fall, har vi funnit att antisemitismen tar sig uttryck i såväl gamla som nya former. Judar hotas till livet. Långt ifrån Mellanösterns krigszoner vandaliseras eller t.o.m. sprängs synagogor, judiska ålderdomshem och skolor. Antisemitiska skribenter och lärare driver en kampanj för att övertyga människor, ivriga att glömma och oförmögna att handskas med sitt förflutna, att massakern på sex miljoner judar under andra världskriget är en produkt av judisk propaganda. Att Förintelsen aldrig ägt rum. ---

Vi är övertygade om att antisemitismen i alla dess former, öppen eller förklädd, är farlig inte bara för judarna utan för alla människor som värdesätter ideal som medmännisklighet, demokrati och fred i frihet. Antisemitismen har alltid hotat judarna först - men den har inte stannat där. Dess onda följder har trängt igenom samhällena och förstört dem. Antisemitismen hotar er och oss, såsom den hotar judarna bland oss. För alla, för såväl icke-judar som för judar, utgör den ett hot mot vår överlevnad.”

Ytterligare 19 år har gått sedan denna deklaration avgavs, men allt som då sades gäller också idag.

Just när detta skrives går de judiska församlingarna i Norden in med skrivelser till sina respektive regeringar och talar om sin oro över tilltagande antisemitism i de nordiska länderna. Ökande antisemitism är en av de paradoxala konsekvenserna av händelserna den 11 september 2001, men den är också kopplad till den politiska utvecklingen i Mellanöstern.

Ytterligare en högaktuell händelse är den förnyade uppmärksamhet som riktas mot Radio Islams hemsida. Radio Islam har nyligen i massutskick till medier och myndigheter propagerat att judar och Israel behärskar och styr Sverige. I utskicket hänvisas till den lista som finns på Radio Islams websida och som innehåller hundratals namn på svenskar som påstås ingå i en allomfattande judisk konspiration. Bevisföringen är av liknande slag som finns i ”Sions Vises Protokoll”, i sin tur ett verk av Tsarrysslands hemliga polis.

Radio Islam utgör i dag en av de mest omfattande antisemitiska websidorna på internet. Svenska Kommittén Mot Antisemitism anmälde för ett par år sedan Radio Islams websida till Justitiekanslern (JK). Anmälan ledde till att åklagare inledde en förundersökning mot Ahmed Rami, men förundersökningen lades ned då man ej ansåg sig kunna bevisa att Rami var

ansvarig för sidan (Rami nekade naturligtvis). Nu har åklagarmyndigheten i Stockholm inlett en ny förundersökning. SKMA kommer att följa den rättsliga utvecklingen med stort intresse. I sammanhanget kan nämnas att Radio Islams hets häromåret ledde till att Ahmed Rami av en fransk domstol dömdes till bötesstraff om 300.000 franc.

Svenska Kommittén Mot Antisemitism reorganiserades något i början på sommaren.

Ändamålsparagrafen lyder nu:

”att långsiktigt bedriva opinionsbildning om antisemitismens faror, dess former, idéer och utbredning samt dess sammanhang med andra former av främlingsfientlighet och rasism; att fästa uppmärksamhet på antijudiska uttalanden och aktioner samt bilda opinion mot dem; att visa att antisemitism är en fara för det demokratiska samhället och alla dess medlemmar; att verka fritt och självständigt, utan bindning till politiska eller andra organisationer eller ekonomiska intressen; att samverka med andra grupper i Sverige som arbetar på närliggande områden; att delta i det internationella arbetet mot antisemitism, främlingsfientlighet och rasism.”

Ledamöter i kommittén är Lars M Andersson, Henrik Bachner, Stéphane Bruchfeld, Henrik Frenkel, Kristian Gerner, Anita Gradin, Ann-Cathrine Haglund, Jackie Jakubowski, Lena Jersenius, Fredrik Malm, Ulf Mårtensson och Sverker Oredsson.

I början av sommaren såg kommitténs ekonomi mycket dålig ut. Tillsammans med Lena Posner-Körösi, Per Ahlmark och Georg Klein gick vi därför ut med en vädjan om stöd till kommittén. Vi vände oss till medlemmar av de judiska församlingarna, och vi fick ett bra gensvar. Kommittén känner stor tacksamhet mot alla som givit bidrag. Pengarna betyder mycket; lika mycket betyder känslan av gemenskap, att vi är många som arbetar för samma syfte. Vår akuta ekonomiska kris övervanns, men vi är fortfarande i behov av kontinuerligt ekonomiskt stöd för att vår verksamhet skall kunna fortsätta och vara effektiv.

Svenska Kommittén Mot Antisemitism hade i slutet av augusti hade ett mycket givande möte med Judiska centralrådets arbetsutskott under Lena Posner-Körösis ordförandeskap. Vi hade då tillfälle att tala igenom den aktuella situationen inom vårt gemensamma arbetsområde och för våra organisationer.

Även avslutningsvis kan man citera från Nansenkommitténs deklaration 1983, där kommittén efter att ha beskrivit antisemitismen säger:

”Vi är hoppfullt medvetna om det växande motståndet mot denna farsot. Vi begär att skolorna och ungdomens läroböcker skall bekämpa fördomarna mot judar liksom mot varje annan grupp. Vi manar därför kvinnor och män överallt att bekämpa den nya antisemitismen och därmed hjälpa oss alla, judar och icke-judar, att skapa en bättre värld.”

Sverker Oredsson

ordförande i Svenska Kommittén Mot Antisemitism

*I förra Nyhetsbrevet presenterades en CD-rom av **Helene Berg** om barnen i Theresienstadt. Produktionen har uppmärksammats av flera tidningar och har fått ett mycket gott betyg. Ett stort antal skolor har rekvirerat materialet från SKMA, som hjälper till med distributionen. Vi vill tacka Helene Berg för initiativet och för att hon valt att låta överskottet gå till kommitténs*

arbete.

En diskussion om den ”nya antisemitismen” i Storbritannien

Det senaste året har det ofta sagts att antisemitismen ökar i Europa. En del kommentatorer har hävdats att det t.o.m. är fråga om en ”ny antisemitism”. Men djupare analyser saknas av aktuella manifestationer av antisemitism, och om de är påtagligare eller allvarligare än tidigare. Antisemitismen i Europa har också tenderat att behandlas som ett enhetligt fenomen, vilket har dolt de avsevärda skillnader som finns mellan olika länder. Antisemitismen i England har t.ex. inte fått lika mycket uppmärksamhet som den på kontinenten. För att tillhandahålla en initierad analys med fokus på Storbritannien, bjöd Institute for Jewish Policy Research i London in ett antal ledande judiska intellektuella att bidra med sina perspektiv på frågan om den ”nya antisemitismen”. Bidragen har publicerats på Internet på adressen:

http://www.jpr.org.uk/Reports/CS%20Reports/new_antisemitism/index.htm

JPR har sett flera fördelar med denna publiceringsform. Den erbjuder de medverkande snabb publicering, vilket är oombärligt i ett klimat där antisemitismen är under omvandling. Det tillåter författarna att dels aktualisera sina bidrag i ljuset av nya händelser, och dels svara på andra bidrag och kommentarer från läsare. Analyserna är färska och lätt tillgängliga för forskare, journalister och studerande.

Svenska Kommittén Mot Antisemitism publicerar här på svenska, med tillstånd av JPR, statsvetaren och historikern Peter Pulzers bidrag (en ny version är under utarbetande och den intresserade kan snart ta del av den på den ovan angivna nätaadressen). Pulzer, professor vid All Souls College i Oxford och knuten till Leo Baeck-institutet i London, är känd bl.a. för sina böcker om framväxten av den politiska antisemitismen i Tyskland och Österrike samt om tysk politik från 1870 fram till idag.

Pulzers text är en reaktion på en artikel av Peter Beaumont i The Observer i februari i år. Beaumont hävdade bl.a. att den påstådda ”nya antisemitismen” - som enligt Beaumont inte existerar, i alla fall inte ännu - manipuleras av medlemmar av den israeliska regeringen för att tysta kritik av Sharons regering.

Gammal och ny antisemitism: Bara anti-Sharon eller något mer?

Av Peter Pulzer

“Om man kritiserar Israel är man lika mycket antisemit som om man hade slängt färg på en synagoga i Paris.” Så ser, enligt Peter Beaumont i The Observer 17 februari 2002, den ”förödande förenkling” ut som propageras av den israeliska pressen. Det är möjligt att några israeliska tidningar - vilket inte är detsamma som ”den israeliska pressen”, som för övrigt är betydligt mer varierad än sin brittiska motpart - säger detta. Såvitt jag vet har ingen betydande brittisk eller europeisk offentlig person eller nyhetsmedium kommit med sådana anklagelser. När det gäller Storbritannien och övriga Europa - och det är europeisk antisemitism vi talar om - avleder därför Beaumonts sätt att argumentera från uppmärksamheten på själva sakfrågan. De frågor som istället ropar efter svar är: Finns det en ”ny” antisemitism? Om så är

fallet, är den på uppgång i Europa? Och om den ökar - varför är det så och vad kan vi göra åt detta?

När Beaumont konfronteras med beläggen för den ökade antisemitismen trivialiserar eller släutar han över dem. Antisemitismen är "mestadels begränsad till vandalism" (begicks inte ett mord på en buss i London?); det avskyvärda omslaget till New Statesman den 14 januari [rubriken "A Kosher Conspiracy?" illustrerades med en bild på en davidsstjärna som spetsar den brittiska flaggan. Red:s anm.] var bara "illa genomtänkt"; rapporter från Beaumonts judiska bekanta om att de känner sig mer hotade och isolerade än någonsin tidigare är bara "subjektiva". Och vad beträffar det våld som tyvärr förekommit så härrör det ur en islamistisk underklass som själv är offer för rashat och diskriminering. Men varför lever dessa ungdomar ut sin frustration på rabbiner och synagogor, när - enligt alla statistiska beräkningar - en alldeles överväldigande majoritet av de som behandlar dem illa måste vara icke-judar? Har det inget att göra med det oupphörliga utflödet av hatpropaganda i vissa arabiskspråkiga medier, inklusive videofilmer, och predikningar, vilka - såvitt jag kan se - åtnjuter närmast total straffrihet i detta land. Ett exempel: Abdullah el-Faisal sålde helt öppet sin videofilm "Ingen fred med judarna" med budskapet "Hur bekämpar man judarna? Man dödar judarna" (The Times, 4 februari 2002). Hans agerande uppmärksammades stort i pressen. Endast det liberala samvetets bevarare, The Guardian och The Independent, teg i saken. [Al-Faisal arresterades slutligen den 20/2 och ställdes inför rätta den 21/2.]

Lika oärligt som det är att avfärda all kritik mot regeringen Sharon som motiverad av antisemitism, lika oärligt är det att avfärda beläggen för den ökade antisemitismen som "ett försök att avleda kritiken mot den israeliska regeringens agerande" eller att förneka att åtminstone en påtaglig del av fientligheten mot Israel innehåller, och alltid har innehållit, antisemitiska undertoner. Vi behöver ju faktiskt inte vända oss till Sharons propagandamakare för att få senaste nytt om den franska antisemitismen. Och vi kan knappast avfärda de oemotsägliga bevisen för denna antisemitism genom att hänvisa till att Sharon har en gås oplockad med den franska regeringen. Den oberoende franska pressen, vilken varken ägs av Conrad Black [ägare till Daily Telegraph och vissa andra tidningar som anses proisraeliska. Red:s anm.] eller är i Sharons sold och som knappast kan sägas ha en proisraelisk tendens, bevakar utvecklingen noggrant. Läs till exempel Le Nouvel Observateur den 30 januari 2002. I Le Monde den 19 februari är antisemitismen huvudnyheten på första sidan och en analys av ämnet ägnas två helsidor. Samma sak ser vi i Storbritannien. Är det inte väl lättköpt att fördöma Melanie Phillips noggranna studie av den samtida teologiska antisemitismen på grund av att den publicerats i Spectator, en tidskrift ägd av "den allestädes närvarande Mr Black"? Endera är Phillips slutsatser giltiga eller så är de det inte. Och om de är giltiga så är tidskriftens ägarförhållanden irrelevanta. Rationella människor bedömer budskapet, inte budbäraren. Och om Beaumont inte förmår acceptera Daily Telegraphs bevakning av den faktiskt existerande antisemitismen, så kan han alltid vända sig till den oantastliga fascismbarometern Searchlight som kan förse honom med åtskilliga exempel, inklusive det anti-israeliska materialet.

Det är lika oacceptabelt att antyda att den samtida anti-israeliska antisemitismen endast utgör en reaktion på den nuvarande israeliska regeringens politik. Denna antisemitism kan spåras tillbaka till 1950 och 60-talen, då nazistiska krigsförbrytare som inte längre var välkomna i Latinamerika fann en fristad i arabstaterna, då president Nassers presschef hette Johann van Leers, tidigare i redaktionen för Der Stürmer, och då de arabiska huvudstäderna var huvudcentra för spridningen av Mein Kampf och Sions vises protokoll. Den går tillbaka till 1970- och 80-talen då brittiska studentorganisationer uteslöt judiska föreningar med

hänvisning till att de var "sionistiska" och därför rasistiska.

Beaumont vill att de europeiska regeringarna skall "bekämpa den verkliga antisemitismen var den än dyker upp". Utmärkt. Hur ska då denna kamp se ut i verkligheten - i motsats till talen som hålls på Förintelsens minnesdag? Betyder det alla former av antisemitism, inklusive Hizbollahs förnekande av Förintelsen; Hamas program, som bygger på Sions vises protokoll; de gräsliga ritualmordsmyterna som sprids i den egyptiska pressen eller den Förintelseförnekarkonferens som arrangerades av det jordanska författarförbundet i Amman i maj förra året? Skall allt detta förklaras med hänvisning till Ariel Sharons gemenhet eller har det djupare orsaker än så? Är det en protest mot Israels metoder att slå ned det palestinska upproret eller mot Israels existens som stat? Allmänna proklamationer kostar inget, det är de specifika fallen som är det verkliga testet på ens avsikter.

Det är den sista delen av Beaumonts argument som är mest stötande. I allmänhet har antisionisters budskap till judar i diasporan varit rakt på sak: Bestäm er. Är ni lojala i första hand med Israel eller med den stat i vilken ni är medborgare? Om det senare gäller, sluta då agera som en lobby för en främmande stat. Denna hållning har alltid byggt på en viss förenkling eftersom den bortsett ifrån att de flesta människor i den moderna världen, inte bara judar, har många lojaliteter av olika slag och intensitet, men den var i alla fall tydlig. Beaumont har ställt denna hållning på huvudet. I ett slag har han pådyvlat alla judar i hela världen en obligatorisk sionism: "Alla världens judar måste också vara uppriktiga om vad som sker i Israel, skenbart i deras namn." Med andra ord måste alla judar ta ansvar för den politik som förs av en regering i en stat i vilken de inte bor och där de saknar rösträtt. Och om de vägrar att göra det? Om invånarna i Golders Green, Buenos Aires eller Cincinatti struntar i detta hårda ultimatum? Ja, förmodligen måste de då vara beredda att utsättas för den nya antisemitismen, därför "det är Israels bemötande av intifadan" som utgör den "centrala kontext" utifrån vilken den senaste tidens attacker mot judar skall förstås.

Detta är Beaumonts ord, inte mina. Och judar kan förmodligen också glömma likheten inför lagen, om de inte är villiga till kollektiv självförnedring ungefär på det sätt som avkrävdes dem i Europa före den franska revolutionen. Ingen annan grupp åläggs detta krav av Beaumont. Inte "alla världens svarta" med hänvisning till Mugabe, inte "alla världens muslimer" med hänvisning till Saddam Hussein, och inte heller någon annan existerande diaspora.

Detta obehagliga påstående leder oss tillbaka till min ursprungliga fråga: finns det en ny antisemitism? Problemet är inte de underprivilegierade ungdomarna i storstädernas getton. Det finns ingenting nytt med dem. Nej, problemet ligger inte där. Det ligger i det om och om igen upprepade budskapet - alltid försiktigt kodifierat, inbakat i antydningar och insinuationer, och ständigt försett med ett föregripande avståndstagande från varje antisemitiskt syfte - att flera av de problem världen i dag brottas med, inklusive 11 september, har sina rötter i den politik Israel för, att Israel kan trotsa världen och föra denna politik därför att man har USA:s stöd och att USA stöder Israel därför att dess regering står under påtryckningar från lobbygrupper, medier och kampanjbidrag från ni vet vem...

Sådana resonemang tillfredsställer många människor som får dåligt samvete av öppen antisemitism, men som bär på stereotyper om judar - att de har dubbla lojaliteter, är alldeles för överkänsliga, utövar ett opassande stort inflytande och värnar intressen som står i strid med majoritetssamhällets - och som därför, helt i samklang med ett humanitärt engagemang för palestinierna, kan dra slutsatsen att livet vore mycket enklare om inte "de där" fanns eller

åtminstone kunde sättas på plats. Det är det här som Beaumonts judiska bekanta snappat upp på sitt "subjektiva" sätt. Detta är den nya antisemitismen. Sharon må hjälpa den på traven eller ej, men han är i grund och botten ovidkommande.

Översättning: Henrik Bachner och Stéphane Bruchfeld

KALENDARIUM HÖSTEN 2002

September 24 - 29

Resa till Polen med "andra generationen"

Oktober 4-5

Förberedande seminarium inför lärarresa till Polen med föreläsningar av Henrik Bachner, Stéphane Bruchfeld, Kristian Gerner, Christer Mattsson och ett vittnesmål av Gabryela Bromberg

23 - 1 nov

Reseseminarium till Polen med lärare

November 10

Eftermiddagsseminarium till minne av "Kristallnatten" 9 nov 1938 (för program se sid 15)
Samarrangemang med Kommittén för levande historia

Januari 21

Föreläsning med professor Henry Huttenbach, gästprofessor under januari månad vid Centrum för multietnisk forskning, Programmet för studier kring Förintelsen och folkmord, Uppsala universitet
Samarrangemang med Uppsala universitet

18 - 19

Uppföljningsseminarium för lärargruppen

Wolfgang Benz

Wolfgang Benz är professor i historia och chef för Zentrum für Antisemitismusforschung vid Technische Universität Berlin. Benz är en av världens ledande experter på antisemitism, nationalsocialism och Förintelsen. Inte minst tillhör Benz de främsta uttolkarna av den judefientlighet som framträtt i Tyskland och Europa under efterkrigstiden.

I artikeln ”Antisemitism utan antisemiter?”, som återges nedan, analyserar Benz den samtida antisemitismen utifrån den tyska debatten och synnerhet de utspel som vissa företrädare för det liberala partiet FDP gjorde i våras. Även om Benz här belyser den diskussion som förs i Tyskland, är hans analys på många sätt relevant också för den svenska debatten. Åtskilliga av de antijudiska motiv och språkliga strategier han dissekerar förekommer också i Sverige.

Benz har publicerat och redigerat ett stort antal arbeten, däribland *Dimension des Völkermords. Die Zahl der jüdischen Opfer des Nationalsozialismus* (1991), *Antisemitismus in Deutschland. Zur Aktualität eines Vorurteils* (1995), *Der Holocaust* (1995, finns även på engelska), *Feindbild und Vorurteil. Beiträge über Ausgrenzung und Verfolgung* (1996), *Enzyklopädie des Nationalsozialismus* (tillsammans med Hermann Graml och Hermann Weiß, 1997), *Legenden, Lügen, Vorurteile. Ein Wörterbuch zur Zeitgeschichte* (1998), *Geschichte des Dritten Reiches* (2000) och *Lexikon des Holocaust* (2002).

Svenska Kommittén Mot Antisemitismen tackar professor Benz för tillåtelsen att översätta och publicera nedanstående artikel. Den publicerades ursprungligen i *Tribüne. Zeitschrift zum Verständnis des Judentums*, 6/9, 2002.

Antisemitism utan antisemiter?

Av Wolfgang Benz

I den senaste politiska skandalen i Förbundsrepubliken Tyskland - den strid om antisemitism som sattes igång av den liberala toppolitikern Jürgen Möllemann under valkampanjen 2002 - så väcktes hat och fördomar till liv. Striden utlöstes av påståendet att antisemitism är en reaktion på hur framträdande judar agerar, i det här fallet den tyske TV-moderatorn Michael Friedman och den israeliske premiärministern Ariel Sharon. Bakgrunden utgjordes av det populistiska och absurda men tyvärr verkningsfulla påståendet att det i princip skulle vara olagligt att kritisera Israel och att det skulle finnas ett tanke- och åsiktsförbud i denna fråga. Möllemann framställde sig själv som den som vågar bryta tabun. I syfte att nå den stora allmänheten använde han sig av traditionella judefientliga stereotyper och drog sig inte för att appellera till väljarna med konspirationsteorier - här i form av ”en sionistisk lobby”, beredd att tysta obekväma kritiker.

Det hela började med att en ledamot av delstatsparlamentet i Nordrhein-Westfalen (NRW) försökte kamouflera sina antisemitiska yttranden som "kritik mot Israel". Detta gav upphov till en debatt som är utan motstycke i den tyska efterkrigshistorien. Ty för första gången vände sig en medlem i ett demokratiskt parti till väljargrupper som vanligen befinner sig fjärran från demokratiska och liberala värdringar, något som djupt upprörde partiets patriarker, ledamöter

och övriga medlemmar. Ledamoten i fråga, [Jamal] Karsli, var okänd utanför sin region och hade just bytt parti från de Gröna till det liberala FDP [Freiheitliche Demokratische Partei]. Där togs han först emot som gäst, därefter som medlem innan påtryckningar utifrån ledde till att han uteslöts. Fallet Karsli hade inte väckt något större intresse om inte Jürgen Möllemann, FDP-ledare i NRW och vice partiledare, hade förvandlat affären till en skandal. Och om inte partiets ledare och Möllemanns konkurrent [Guido Westerwelle] - kanslerkandidat för FDP och känd för sina uppseendeväckande strategier i syfte att nå 18% i valet - hade visat så mycket tålmod och jämnmod innan han slutligen distanserade sig från Karsli och Möllemann. Denna utdragna process skadade partiets trovärdighet.

Med Israelkritik som förevändning, en kritik som framställs som ett befriande tabubrott, har nu judefientlighetens stereotyper återvänt till den offentliga debatten. Det är det nya i den pågående och alltmer förbittrade debatten. Med gravallvarlig trotsighet förs den av människor vilka inte bara kräver sin förment förvägrade rätt att kritisera Israel - en rätt som aldrig bestridits - utan även ett slut på privilegier som påstås skulle komma judar i Tyskland till del, privilegier som inte existerar.

Debatten har förts på två nivåer. I media bemödade sig politisk och annan prominens att bevara den samsyn som är en väsentlig del av vår politiska kultur och som förbjuder antisemitism som politisk taktik och som en gång för alla bannlyst fientlighet mot judar i detta land. Men i vardagssamtalet, den andra och verkningsfullare nivån, blåstes med hjälp av nedärvda stereotyper mot judar nytt liv i en gammal unken fientlighet. Denna kom till uttryck i det politiska nyttjandet av kategorierna ”vi” och ”dom”, vilket syftade till att skapa gemenskap genom utdefiniering. Ett traditionellt mönster.

Slutligen fastnade diskussionen på ett sidospår kopplat till frågan, om de personer som underblåst debatten var antisemiter eller ej (också på den andra diskussionsnivån, vid stamborden eller på andra ställen där debatten förs, dominerar frågan om man är antisemit om man säger, känner eller gör på det ena eller andra sättet). Likaså frågas det, särskilt bland intellektuella, vad antisemitism egentligen är - som om behovet att definiera judefientlighet uppstått först nu.

Nyligen intygade Helmut Schmidt, en välkänd och respekterad person, att politikern Möllemann inte är antisemit. Men varför måste den f.d. förbundskanslern fastna i den fälla som den alerte liberalen gillrat? Helmut Schmidt hävdade nämligen, att man ju måste kunna tala och strida om Mellanöstern-politiken, som om någon någonsin förbjudit eller velat förbjuda detta, som om något sådant alls skulle kunna förbjudas. Det var ju med påståendet att man inte får kritisera Israel som Möllemann lockat till sig folk och gjort det möjligt för judefientliga fördomar att bli salongsfärdiga igen. En populism av det slaget är verkningsfull även om den ursprungliga kalkylen att fånga nya väljare inte genast infrias, ty den bär också på en inneboende andra möjlighet - nämligen möjligheten att bli martyr.

Insändare, post och tillrop från publiken bekräftar att ett hjärnspöke konstruerades så att man med största kraft och vrede kunde bekämpa det. Hallucinationen var att Israelkritik är förbjuden. Andra vålnader har sållat sig till denna bild, t.ex. legenden om den sionistiska lobbyn eller det allomfattande judiska inflytandet i media, en konstruktion som kröns av fantasier om en världskonspiration.

Tankeförbud och åsiktsmonopol fantiserar fram så att man lättare ska kunna bryta mot dem. Att insinuationerna, bruket av stereotyperna och tisslandet om judiska egenskaper skulle ha

något med antisemitism att göra, förnekas bestämt av den påstått hotade åsiktsfrihetens advokater. Förebråelser i den riktningen tillbakavisas med en förtrytsamhet, som om det här gällde ett grundläggande brott mot god politisk sedvänja. De groteska jämförelserna, som går så långt som till i konflikten i Mellanöstern jämställa judar och nazister, uttrycker enligt huvudaktörernas bedyranden inte judefientlighet, utan görs för att värna en liberal hållning och berättigade intressen. Att judar såras av detta och att de protesterar, vilket har gett upphov till en högljutt demonstrerad förvåning, kan utan möda fogas in i argumentationen. Orsakerna till detta är inte svåra att se. Judar som drar på sig skuld förlorar sin offerstatus och blir angripbara. För att ytterligare rationalisera sin motvilja, som man framställer som en berättigad och logisk kritik mot ett bestämt sakförhållande, måste varje beskyllning om antisemitism avvisas, måste varje misstanke om att det här skulle handla om något annat än om en berättigad sak röjas undan. Samtidigt stöder man sig också på påståendet, att man ju inte så noga vet vad antisemitism är; det måste först definieras.

Men på vilket sätt hjälper terminologiska och begreppsliga utredningar för att fastställa huruvida Walser och Möllemann är antisemiter? [Den kände författaren Martin Walser har kritiserats för att använda antisemitiska klichéer i sin senaste bok "Tod eines Kritikers". Översätt. anm.] Räcker det inte med att registrera den skada som åstadkommits, antingen detta skett genom vaga insinuationer eller genom romanfigurer som utrustats med bestämda attribut, av vilken anledning det än må vara? Knappast någon kan väl tillfogas skada genom att läsa Walsers senaste verk. Som den otydlighetens mästare författaren är, är det snarare på ett annat sätt han fungerar som förmedlare av lösenord för fördomsfulla småborgare - som passagerare i en mediakarusell, som framför kameran med diktarens strålgans och trotsiga åtbörder kräver att det måste vara tillåtet att påstå det ena eller andra (t.ex. att Auschwitz fungerar som en "moralslägga") och som talar för dem som vill dra ett slutgiltigt streck över det förgångna. Är Möllemann och Walser verkligen antisemiter? Möjligen hjälper en blick bakåt i sökandet efter svar.

Heinrich von Treitschke, en gång en renommerad historiker och en förkunnare av tysknationella önskedrömmar av borussisk (preussisk) art, satte igång en debatt på 1800-talet, känd i historien som "Berliner Antisemitismustreit". Treitschkes utsaga, "judarna är vår olycka", blev ett bevingat ord som senare kom att stå för sig själv. Ett halvt århundrade senare användes det som motto varje vecka i "Der Stürmer", det nationalsocialistiska judehatets vidrigaste hetsblad. Med största sannolikhet var detta något som historikern och riksdagsledamoten Treitschke, en aktad person och även känd för eftervärlden, inte hade räknat med. Och säkerligen hade han föraktat nationalsocialisterna om han hade varit tvungen att uppleva dem. Treitschke, som förargade sig över invandringen av östjudar till Tyskland och som hånade dem som "byxförsäljande ynglingar" och "tysktalande orientaler", krävde att dessa judar skulle anpassa och assimilera sig och ge upp sin kulturella särprägel. Detta klargjordes i en stor debatt 1879-1880. Ingen kunde dock ana att Treitschke skulle komma att bli ett kronvittne för de antisemiter som kom till makten 1933 med kravet på ett totalt avskiljande av judarna och med den fysiska förintelsen som yttersta konsekvens. Men det var vad som skedde.

Var då Treitschke en antisemit? Den frågan har varit föremål för analys i ett flertal avhandlingar och har besvarats på olika sätt. Säkert är dock att Treitschke inte hörde till dem som krävde att judarna skulle fördrivas från Tyskland eller att den år 1871 genomförda emancipationen - judarnas rättsliga likaberättigande i Tyskland - skulle upphävas. Han hörde inte heller till dem som skapade begreppet "antisemitism" som ett vapen för att stöta ut judarna eller för att genom en pseudovetenskaplig raslära propagera en helt ny form av

judefientlighet, en fientlighet som i realiteten var en protest mot samhällets modernisering men vilken utpekade den judiska minoriteten som orsak till allt det som majoriteten upplevde som hotande, obegripligt och otrevligt.

Med de nitiska, småsinta, privatlärdade traktatförfattande antimodernistiska profeterna, från Hermann Ahlwardt och Eugen Dühring till Wilhelm Marr, Theodor Fritsch och Adolf Stoecker, hade Treitschke lika lite gemensamt som dagens Jürgen Möllemann med deras samtida epigoner, ideologerna i NPD [Nationaldemokratische Partei Deutschlands är det längst existerande och mest kända högerextrema partiet. Översätt. Anm.] eller de som producerar antisemitiskt giftavfall i någon högerextrem tysk veckotidning för obildbara.

Frågan om Treitschke var antisemit och om han stödde antisemitismen är oväsentlig. Viktig är däremot den verkan hans ord hade. Lika oväsentligt är det att spekulera över om Jürgen Möllemann är antisemit. Av betydelse är däremot den skada som åstadkommits genom ett såväl uppsåtligt som vårdslöst bruk av judefientliga stereotyper. Den aktuella diskursen om antisemitism har en enkel form. Israelkritik iscensätts som ett tabubrott och instrumentaliseras som ett verktyg med vilket man kan förmedla judefientlighet i form av faska jämförelser, konstruerade paralleller eller kränkande anklagelser. Norbert Blüm [f.d. arbetsminister i den av förbundskansler Helmut Kohl ledda regeringen 1982-1998. Översätt. anm] satte igång processen när han påstod att Israel förde ett "hämningslöst förintelsekrig" mot palestinierna. Detta togs tacksamt emot av dem, som inte menar Israel utan judar överhuvudtaget, som pladdrar om nazimetoder och som gläder sig över att det finns en förment angreppspunkt, vilken de anser bevisa att alla stereotypa fördomar stämmer. Demonstrationsplakatens paroll, "Öga för öga, tand för tand", och rubriken i den seriösa dagstidningen, "Jürgen Möllemann visar ånger - Judarnas centralråd är oförsonligt", associerar till samma stereotyper om "judisk hämndlystnad".

Enligt en vanligt förekommande "beviskedja" har "judarna" såsom israeliska medborgare under lång tid haft en gynnad position i den offentliga debatten, en position som burits upp dels av medlidande och ånger på grund av Förintelsen, dels av beundran för deras försvar mot den arabiska övermakten. Detta har nu slagit om i sin motsats - och det är "judarnas" eget fel. Argumentationen, så som den drivits av Möllemann, kulminerar i en judisk skuld. En tittare skrev t. ex. efter en TV-debatt att antipati mot judarna var något personligt och kunde inte förbjudas; lika lite som sympati kunde påbjudas. Och "även om judarna vore helt oskyldiga till antisemitismen, så hade de ingen rätt att förbjuda motvilja eller att kräva att bli omtyckta". Av detta följer av nödvändighet att "antisemitism är ett judiskt problem". En bildad debattör kommenterade på följande sätt sökandet efter orsaker till antisemitismen: "Med bästa vilja kan jag inte föreställa mig någon annan orsak än det judiska centralrådets uppträdande i Tyskland och den israeliska politiken mot palestinierna, särskilt under Sharon, precis så som Möllemann (kanske på ett opassande sätt) har uttryckt det".

I syfte att vinna 18% för FDP sökte Möllemann instrumentalisera väljare som hyser fördomar mot judar (väljargrupper som bildar en högerextrem reservoar), och underblåste på detta sätt antisemitiska emotioner. Frågan om en sådan person ska kallas antisemit tycks vara den viktigaste frågan för många. Till och med den gamle förbundskanslern Schmidt engagerar sig i detta spörsmål, som om denna förebråelse vore det väsentliga, en förebråelse som uppenbarligen anses så fruktansvärd, att man måste skydda dem som lättsinnigt brukar antisemitiska stereotyper.

Det är möjligt att det verkligen är bristande kunskaper och osäkerhet som döljer sig bakom de

finter och krumbukter vilka utmärker definitionsförsöken. Kanske uppfattas antisemitism bara som det sista steget innan folkmordet. Detta skulle innebära att om inte fördomar, insinuationer och förtal mot en minoritet direkt kan kopplas till en önskan om fördrivande och förintelse, så är dessa yttringar inte att betrakta som intolerans, hets och demokratifientlighet utan skall ses som förlåtliga urspårningar eller berättigade privata åsikter. Men hur började egentligen nationalsocialisternas mordiska antisemitism? Jo, precis med detta slag av fördomar och insinuationer.

Likaså frågas på senare tid - som om vi inte visste det - vad antisemitism egentligen innebär. Bakom den typen av frågor döljer sig väl mer sällan bristande kunskap än förhoppningen om att fördomar mot judar kan graderas i olika svårighetsgrader. Här finns det avskyvärda judehatet som ledde till Förintelsen och som man naturligtvis tar avstånd ifrån. Denna variant är förbehållen nynazister och de oförbätterliga gammel-nazisterna. Därtill kommer de religiösa fördomarna, men de har man ju gjort upp med för länge sedan. Vad blir över? Jo, en försäkran att man inte har något emot judar och att man till och med har goda judiska vänner, men att man trots detta måste få hävda att... och där börjar en ringdans av fördomar till basso ostinato~[musikaliskt uttryck; här ung. enligt ett mönster som upprepas. Översätt. anm.] samtidigt som man betygar att det som sagts inte på några villkor har något med antisemitism att göra. Till detta resonemang hör även spekulationer beträffande definitionen av antisemitism, vilka slingrar sig kring begreppets semantik. Vanligtvis med syftet att undvika de egentliga sakfrågorna, konstateras med skenhelig oförskämdhet att judar likt araber tillhör den semitiska språkfamiljen (vilken gärna förväxlas med "ras"). Ur detta följer, påstår man, att antisemitism inte finns.

Inte allt som är kränkande för judar - taktlöshet, bristande känslighet, missförstånd och förfelade ansträngningar - är antisemitism. Icke desto mindre har judarna anledning att iaktta en försiktighet som står misstron nära och att iaktta en vaksamhet som står paranoian nära. Majoriteten borde inse att de som tillhör denna minoritet har fog för en sådan inställning och det utan att bli förargade, utan att uppbåda en ilska som utmynnar i krav på att judarna nu måste "avstå från den särbehandling som de åtnjuter i Tyskland" (för att citera en forskare som nyligen deltog som expert i en radiodebatt).

Antisemitism, fientlighet mot judar i vid bemärkelse, orsakar således definitions- och uppfattningsproblem såväl bland de drabbade som betraktarna. När det gäller antisemitism bör vi skilja mellan fyra grundfenomen: först den kristna antijudaismen, den religiöst motiverade men också kulturellt, socialt och ekonomiskt bestämda formen av fientlighet mot judar som existerat från medeltid till modern tid. För det andra den skenbart vetenskapligt, antropologiskt och biologiskt förankrade rasantisemitismen, som uppstod under 1800-talet och som mynnade ut i Förintelsen. Båda dessa former är mer eller mindre historiska i dagens Tyskland.

Aktuell är däremot den tredje formen, den sekundära antisemitismen som uppstått efter Förintelsen. Det är en självständig företeelse med ringa manifest prägel men med påfallande förborgad kraft. Denna tredje form av judefientlighet lever på skamkänslor och på försöken att värja sig mot skuldkänslor. Inte trots utan på grund av Auschwitz mobiliseras fördomar mot judar, vilka hämtar näring ur skadeståndsbetalningarna och den ekonomiska gottgörelsen. Hur länge måste man egentligen göra bot? Måste även de oskyldiga barnbarnen betala för Förintelsen?, lyder stridsropen. Också påståendena om att "judarna" berikat sig på folkmordet, "eftersom de ju alltid gjort affärer med allting", hör hemma i denna arsenal av försvar och självrättfärdigande.

Denna sekundära antisemitism är ursprungligen ett västtyskt fenomen, eftersom den är direkt förbunden med skadeståndspolitik, vilken inte delades av DDR. Där existerade i stället en annan, fjärde form av antijudisk fientlighet, antisionismen, som avgörande beståndsdel i politik och propaganda och därmed också i DDR-invånarens socialiseringsprocess.

Dessa grundläggande former - den religiösa antijudaismen, den rasistiska antisemitismen, den sekundära antisemitismen och antisionismen - bildar den ram utifrån vilken judefientligheten skall betraktas. Men lika viktigt är att urskilja antisemitismens intensitet. Således skiljer vi mellan en manifest antisemitism, som yttrar sig i angrepp på personer, i vandalisering och propaganda, och en latent antisemitism som i den vardagliga diskussionen visar sig i ett tyst samtycke vad beträffar inställningen till ”judarna”, en antisemitism som i de flesta fall förblir en attityd och som endast kan registreras i gallupundersökningar, vid stambordet eller i insändare.

Författaren Martin Walser gav för några år sedan offentligt uttryck för en känsla som många delar: leda inför ett tema som alla känner sig pinsamt berörda av, som väcker rådlöshet och förlägenhet, och gentemot vilket ett ”normalt förhållningssätt” är omöjligt. Utspelet ledde till spontant bifall men också till en långvarig strid. Ty den plädering som skriftställaren Walser gjorde hösten 1998, då han föreslog en privatisering av minnet av Förintelsen, satte i gång en häftig diskussion. I denna kom känslorna hos många tyskar fram, de motiv som lett till motstånd mot ett kollektivt erinrande av Auschwitz. Detta motvärn innebär dock inte att det som skedde förnekas, inte heller en minskning av skulden, men en önskan att utesluta temat ur den offentliga debatten med en relativisering av själva sakförhållandet som följd. Det fanns ju andra problem som var mer aktuella och som berörde mer, löd argumentet. Walsers nya roman och det mediala fyrverket som ackompanjerade dess publicering kommer att ytterligare stärka benägenheten att dra ett slutstreck över det förgångna och ytterligare bidra till antipatin mot judar, oavsett om boken är en antisemitisk pamflett eller bara smaklös och långtråkig.

Föreställningen om judisk makt och aggression, som kommer till uttryck i insinuationerna om en pådyvlad evig skuldbörda eller om alltför stora eller listigt tillskansade skadestånd och gottgörelsebetalningar, är effektiv. Denna föreställning står i samklang med farhågor och fördomar som inte är begränsade till högerextrema kretsar, utan som finns i samhället i stort och som leder till en sekundär antisemitism hos en minoritet. Denna fientlighet härrör ur försöken att försvara sig mot den skam och de skuld känslor som uppstått på grund av det historiska folkmordet på judarna. Bilden av fientliga, hämndlystna och mäktiga judar manas fram i syfte att hålla de traditionella fördomarna vid liv. Den är en del av en iscensättning som förvränger folkmordet på judarna och det sätt på vilket detta bevaras i det kollektiva minnet och medvetandet.

Målet för korståget mot det förmenta åsiktsförtrycket och den påstådda åsiktskonformismen är den "politiska korrektheten", en efterföljare till äldre hatobjekt som "kollektivskulden" och "avnazifieringen". Utifrån ett konspirationsteoretiskt perspektiv förvandlas begreppet "politisk korrekthet" till ett mäktigt, allestädes närvarande opinionsmaskineri som påstås tjäna fientliga krafter ("vänstern", "judarna" osv) och som det gäller att bjuda motstånd i syfte att avvärja de faror som hotar nationen, "Vaterland" och andra värden.

När antisemitismen blir synlig består den av alla judefientlighetens uttryck, som förmedlas via stereotyper. Dagens virulenta antisemitism, en judefientlighet som uttrycks utifrån

skuldkänslor mot judar, kan laddas upp till en frälsningsantisemitism. Härmed avses befrielsen från de plågsamma skuldkänslor, som orsakas av medvetandet om folkmordet. Förutsättningen för denna befrielse är en judisk skuld (bl.a. som den på ett grovt sätt konstrueras av dem som förnekar Förintelsen). Judarnas offerfunktion måste sättas ur spel. Om judar uppfattas som förövre blir det tillåtet att ersätta känslor av empati, skuldmedvetande och obehag med ett ställningstagande mot dem. För detta krävs konkreta grunder: t.ex. Israels politik. Eftersom individuella felhandlingar av judar inte ostraffat kan mångfaldigas till "judarnas" kollektivskuld, blir Israels politik mot palestinierna en välkommen utgångspunkt för ett avvisande, för undandragandet av medkänsla och för en orientering mot den arabiska sidan. Israelkritik, som i och för sig är lika legitimt som en kritik av USA:s utrikespolitik, blir för många en ventil som gör det möjligt att lufta sina antijudiska känslor utan att behöva befara repressalier. De hycklande fraserna avslöjar de verkliga avsikterna. De skeva jämförelserna och anammandet av nazivokabulären ("offer för offren", "öga för öga, tand för tand", "hämningslöst förintelsekrig", den israeliska arméns "nazimetoder" o.s.v.) visar tydligt vad det handlar om. Med ställningstagandet för Israels fiender bryts förmenta bestående tabun och lika förmenta tankeförbud sätts ur funktion. Detta förklarar den nuvarande antisemitiska konjunkturen.

När vi söker efter strategier mot denna vardagsantisemitism hjälper varken hastigt framkastade projekt eller svepande fördömanden. Att utropa undantagstillstånd och kräva att alla "anständiga medborgare" skall bekämpa antisemitismen, sätter hur som helst i gång försvarsmekanismer. I den mediala stormen glöms ofta bort att de anständiga utgör majoriteten. Därför är det ständigt nödvändigt att försäkra sig själv om och få bekräftat att det finns en grundläggande samhällslig konsensus i Tyskland om att antisemitismen saknar legitimitet.

Det är också nödvändigt att inse sambandet mellan angrepp på minoriteter, främlingsfientlighet och antisemitism. Det i sin tur förutsätter att vi förstår fördomars funktion: fiendebilder stänger ute minoriteter och skapar därigenom en känsla av samhörighet inom majoritetssamhället. Den positiva gemensamhetskänsla som därmed uppstår är dock tvivelaktig eftersom den gör minoriteter till mindervärdiga främlingar möjliga att angripa. Om judar definieras som främlingar, om asylsökande förtalas som kriminella, om utlänningar upplevs som ett hot mot samhällsfrid och egendom, så återspeglar detta majoritetssamhällets rädsla och aggressioner. Sådana känslor måste lösas upp och övervinnas. Antisemitismen utgör inte en fråga för samhället i övrigt isolerad fördom, som endast berör en specifik minoritet. Snarare är den en prototyp för social och politisk motvilja och aggression och utgör därigenom framför allt en indikator på tillståndet i ett samhälle. Att inse detta innebär ett första steg mot att besegra antisemitismen.

Översättning: Lisbeth Lindeborg, statsvetare, Marburg.